

SJAJ – UDRUGA ZA DRUŠTVENU AFIRMACIJU OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA
MEDULIĆEVA 13, 10 000 ZAGREB

Tel/fax: 01/4848-643, e-mail: info@sjaj.hr, web: www.sjaj.hr

MINISTARSTVO ZDRAVLJA
Kabinet ministra
n/r ministra, prof. dr. sc. Rajka Ostojića
Ksaver 200a, 10 000 Zagreb

Zagreb, 9. svibnja 2012.

PREDMET: prijedlog Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji

Poštovani ministre Ostojić,

s obzirom da je u tijeku javna rasprava o prijedlogu Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji, a da je udruga Sjaj i 26. travnja 2012. godine na okruglom stolu u organizaciji udruga Ženska soba i Roda dala je primjedbe na tekst predloženog Zakona to Vam dostavljamo ovim svoje primjedbe i sugestije.

Člankom 10. i to posebice stavcima 1. i 3. predloženog Zakona propisano je da pravo na postupke medicinski pomognute oplodnje imaju **poslovno sposobne osobe**, koje pored dobi moraju biti i **opće zdravstveno sposobne za roditeljsku skrb o djetetu**. Nadalje, stavkom 7. istog članka propisano je da **zbog zaštite dobrobiti djeteta pravo na medicinski pomognutu oplodnju nemaju osobe koje su promijenile spol**.

Iako se predlagatelj u obrazloženju predloženog propisa poziva na Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine te Konvenciju o pravima djeteta, smatramo da prilikom izrade konačnog prijedloga Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji treba voditi računa i o Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom¹ te zakonski tekst usuglasiti sa načelima zaštite ljudskih prava koja proizlaze iz tog za Republiku Hrvatsku također obavezujućeg međunarodnog dokumenta.

U prvom redu, predviđeno je da zakonska norma apsolutno uskraćuje mogućnost osobama bez poslovne sposobnosti na liječenje postupcima medicinski pomognute oplodnje što je u suprotnosti sa principom univerzalne dostupnosti zdravstvene zaštite. Nadalje, ta je norma protivna i čl. 12. st. 2. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koji propisuje da *će države stranke priznati svim osobama s invaliditetom pravnu i poslovnu sposobnost na jednakoj osnovi s drugima*. Prema tome, a sukladno i stajalištima Odbora za prava osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda, države stranke dužne su reformirati svoje zakonodavstvo kako bi se ono uskladilo s Konvencijom iz čega proizlazi da su se dužne suzdržati od donošenja propisa koji su protivni samoj Konvenciji.

¹ NN, 6/07 i 5/08-Međunarodni ugovori

Drugo, zakonska norma također uskraćuje pravo na medicinski pomognutu oplodnju osobama koje se ne smatraju opće zdravstveno sposobnima za roditeljsku skrb o djetetu, protivno odredbi iz članka 23. stavka 1b) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koja propisuje:

„Države stranke ove Konvencije će poduzeti djelotvorne i odgovarajuće mjere otklanjanja diskriminacije protiv osoba s invaliditetom u svim pitanjima vezanim uz brak, obitelj, roditeljstvo i osobne odnose, a posebno će osigurati, na ravnopravnoj osnovi s drugima:

b) prava osoba s invaliditetom na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju djece i tome kada će ih imati kao i pravo na pristup informacijama, primjerenim njihovoj dobi, obrazovanju vezanom uz reprodukciju i planiranje obitelji, te sredstvima koja su im potrebna kako bi mogli ostvariti ova prava.“

Opća zdravstvena sposobnost usko je povezana s invaliditetom pa stoga ova odredba može dovesti do diskriminacije i nezakonitog uskraćivanja roditeljskih prava osobama s invaliditetom. Sama Konvencija o pravima osoba s invaliditetom naglašava socijalni model u pristupu pravima tih osoba te ističe kako je za te osobe potrebno razvijati sustav podrške umjesto sustava ograničenja prava. Prema tome, osobama s invaliditetom potrebno je pružiti odgovarajuću podršku u roditeljstvu i ispunjenju roditeljskih obaveza prema djeci. Nadalje, odredba iz članka 10. stavka 7. predloženog Zakona koja onemogućuje da pravo na medicinski pomognutu oplodnju imaju osobe koje su promijenile spol također je protivna principima zaštite prava osoba s invaliditetom, s obzirom da je promjena spola terapijski postupak namijenjen osobama s poremećajem rodnog identiteta kojega kao takvog klasificira Svjetska zdravstvena organizacija.²

Iako predlagatelj citiranim odredbama, a to napose onom iz čl. 10. st. 7. predloženog Zakona želi postići vrijednu svrhu zaštite prava i interesa djece, valja imati na umu kako Konvencija o pravima djeteta nije namijenjena ograničenju prava potencijalnih roditelja na roditeljstvo već je namijenjena zaštiti djece u ostvarenim roditeljskim odnosima. Takva zaštita, međutim, ne postiže se ograničenjem prava roditelja na zdravstvenu zaštitu već socijalnim intervencijama kojima je mjesto u zakonodavstvu kojim se reguliraju obiteljski odnosi. Nadalje, ograničenja roditeljskih prava naspram djece uvijek u zakonodavstvu trebaju biti moguća, ali tada ona nisu određena automatski za pojedine grupacije građana, već se određuju u svakom pojedinom slučaju, ovisno o okolnostima, te na temelju testa proporcionalnosti kojim se može meritorno ispitati da li je neko ograničenje nužno u demokratskom društvu i u najboljem interesu djeteta u svakom pojedinom slučaju.³ Prema tome, zdravstvene vlasti ne mogu zauzeti ulogu sudova kojima je mjesto u donošenju odluka o ograničenju prava u pojedinim slučajevima gdje već egzistiraju obiteljski odnosi između roditelja i djece, niti se pravna regulativa iz tog područja nalazi u javno-zdravstvenom zakonodavstvu, zbog čega smatramo da je sasvim nepotrebno da ovaj predloženi zakonski propis ograničava pravo na roditeljstvo osobama s invaliditetom odnosno osobama sa određenim teškoćama zdravlja.

Prema tome predlažemo naslovu da navedenu odredbu izmijeni tako da ona, u osporenim dijelovima, prema pojedinim stavcima glasi:

² Kategorija F64 u 10. izdanju Međunarodne klasifikacije bolesti Svjetske zdravstvene organizacije.

³ V. testove proporcionalnosti iz čl. 8. st. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te čl. 16. st. 2. Ustava Republike Hrvatske.

„(1) Pravo na medicinski pomognutu oplodnju uz uvjete iz članka 4. ovoga Zakona imaju punoljetni žena i muškarac koji su u braku, odnosno u izvanbračnoj zajednici koji su s obzirom na životnu dob sposobni za roditeljsku skrb o djetetu.

(3) Pravo na medicinski pomognutu oplodnju ima i punoljetna žena koja ne živi u braku li izvanbračnoj zajednici, čije je dosadašnje liječenje neplodnosti ostalo bezuspješno ili bezizgledno te koja je s obzirom na životnu dob sposobna za roditeljsku skrb.“

Također predlažemo naslovu da **članak 10. stavak 7. u potpunosti izostavi** iz Konačnog prijedloga Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji.

Udruga Sjaj stavlja se na raspolaganje Ministarstvu zdravlja za bilo koje pojašnjenje u vezi reproduktivnih prava osoba s invaliditetom te primjenu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom ili drugih međunarodnih propisa za zaštitu ljudskih prava kao i za bilo koju drugu vrstu pomoći koja bi naslovu mogla biti potrebna prilikom izrade Konačnog prijedloga Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji.

U nadi kako će naslov prihvatiti naše sugestije, molimo primite uz srdačan pozdrav, izraz našeg dubokog poštovanja!

Kristijan Grđan, v.r.
koordinator Sjaja